

วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากกับการกลายเป็นอัตลักษณ์ของนิสิตกลุ่มเผ่าเก่า มมส
ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในช่วง พ.ศ. 2550-2568
Betel Chewing and Its Transformation into the identity of the Thao Kao Group
of Students at Mahasarakham University within a Multicultural Society during
2007-2025

ชลธิชา ระดาพงศ์,^{1*} สุภาภรณ์ สิมมาทอง,¹ ณัฐธิดา การบรรจง,¹ อีระเมธ พรหมศิริเดช¹ และ เบญญทิพย์ ไชแสง¹
Chonthicha Radaphong,^{1*} Supaporn Simmathong,¹ Natthida Kanbanjong,¹
Teeramet Promsiridet¹ and Benyathip Khaisaeng¹

Received 14 January 2026, Revised 9 February 2026, Accepted 11 February 2026

ABSTRACT

This article aims to explain the culture of betel nut chewing and its transformation into the identity of the student group known as “Thao Kao MSU” at Mahasarakham University from B.E. 2007-2025. The study employs a local historical approach, drawing on documentary research, relevant academic studies, and oral history interviews with individuals who participated in this cultural practice. The findings reveal that the culture of betel nut chewing at Mahasarakham University originated among students of the Faculty of Humanities and Social Sciences and the College of Music in B.E. 2007. During this period, betel nut chewing was practiced discreetly due to prevailing social contexts and institutional values within higher education. By B.E. 2011 increased support for cultural diversity from university authorities encouraged students to express and acknowledge their cultural practices more openly. Subsequently in B.E. 2017 the group adopted the name “Thao Kao MSU” forming a collective dedicated to the preservation and revitalization of betel nut chewing culture. The group attracted attention from external audiences and was represented through social media platforms, leading to the reinterpretation and development of betel nut chewing as a distinctive group identity. The continued existence of “Thao Kao MSU” reflects the creation of a cultural space in which a once-prominent traditional practice is reappropriated to challenge dominant modern discourses and values within the multicultural social context of Mahasarakham University.

Keyword : Betel Chewing Culture, Identity, Thao Kao MSU Students

^{1*}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150
Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University, Khamriang Subdistrict, Kantharawichai District,
Mahasarakham Province 44150, Thailand.

*Corresponding author : Tel. 09-6989-7257, E-mail addresses : supaporn.simmathong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายให้เห็นถึงวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากและการแปรเปลี่ยนกลายเป็นอัตลักษณ์ของนิสิตกลุ่ม “เผ่าเก่า มมส” ตั้งแต่ พ.ศ. 2550 – 2568 ซึ่งวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เริ่มต้นมาจากนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ ใน พ.ศ. 2550 เป็นช่วงเวลาที่การเคี้ยวหมากยังคงมีการปฏิบัติอย่างหลบซ่อน เนื่องจากบริบททางสังคม และค่านิยมในสถาบันการศึกษา จนถึง พ.ศ. 2554 วัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลายได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานมหาวิทยาลัย นิสิตจึงเริ่มมีความกล้าหาญในการยอมรับและแสดงออกในวิถีปฏิบัติของตนเอง ต่อมาเมื่อถึง พ.ศ. 2560 ได้เกิดการนิยามกลุ่มว่า “เผ่าเก่า มมส” ที่รวมตัวกันในฐานะผู้นุรักษ์และรื้อฟื้นวัฒนธรรมการเคี้ยวหมาก ถูกให้ความสนใจจากบุคคลภายนอก และถูกนำเสนอเรื่องราวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้การเคี้ยวหมากถูกพัฒนาตีความใหม่ให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม “เผ่าเก่า มมส” การดำรงอยู่ของกลุ่มสะท้อนให้เห็นการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยการนำวัฒนธรรมที่เคยเพื่องฟูในอดีตมาใช้สวกรและสวาทกรรมหรือค่านิยมสมัยใหม่ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมภายในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำสำคัญ: วัฒนธรรมการเคี้ยวหมาก อัตลักษณ์ นิสิตเผ่าเก่า มมส

บทนำ

“วัฒนธรรมการเคี้ยวหมาก” เป็นวัฒนธรรมที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนานจากหลักฐานทางโบราณคดี ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1 ซึ่งมีการกล่าวถึงต้นหมากและต้นพลู จึงถือเป็นการแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากเพื่องฟูมาตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัย และมีการลดลงในสมัยของรัชกาลที่ 5 เมื่ออิทธิพลของชาติตะวันตกเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในสังคมสยามทำให้วัฒนธรรมบางอย่างเลือนหายไป เช่น การเคี้ยวหมาก เนื่องจากถูกมองว่าเป็นเรื่องน่ารังเกียจจากมุมมองของชาติตะวันตก (เมาริตซิโอ, 2566) ต่อมาเมื่อมีการทำให้หายไปตามชัดเจนจากการออกนโยบายทางการเมืองในช่วงเวลาของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทำให้หมากและพลูคงไว้เพียงความสำคัญในแง่พิธีกรรมเท่านั้นด้วย “กระบวนการทำให้เป็นตะวันตก”(westernization) หากแต่คนเผ่าคนแกในบางพื้นที่โดยเฉพาะบริเวณภูมิภาคอีสานยังคงมีการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากไว้อย่างเหนียวแน่น และมีการส่งต่ออิทธิพลมายังกลุ่มวัยรุ่นยุคใหม่

“มหาวิทยาลัยมหาสารคาม” ตั้งขึ้นใน พ.ศ.2511 และเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ปัจจุบันมี 2 วิทยาเขต คือ เขตมอเก่า ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองมหาสารคาม และเขตมอใหม่ ตั้งอยู่ในอำเภอกันทรวิชัย ห่างจากตัวเมืองมหาสารคาม ประมาณ 8 กิโลเมตร ทั้ง 2 เขตตั้งอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคอีสาน และได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าเป็นเมืองแห่งการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามเปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 17 คณะ และ 2 วิทยาลัย โดยนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีจำนวนประมาณ 47,355 คน (กองทะเบียนและประมวลผล, 2568) ซึ่งมาจากที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น ลาว เขมร และจีน มหาวิทยาลัยมหาสารคามจึงนับว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น ภาษา ชาติพันธุ์ ประเพณี และความเชื่อ แต่ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอีสานอย่างมั่นคงที่ปรากฏในกิจกรรมของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะพิธีบายศรีสู่ขวัญรับนิสิตใหม่ งานบุญผะเหวด บุญกฐิน และงานพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับพุทธศาสนา ที่จัดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย

ความหลากหลายดังกล่าวทำให้มหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นพื้นที่สะท้อนลักษณะของ “สังคมพหุวัฒนธรรม” (multicultural society) โดยเฉพาะในมิติทางชาติพันธุ์ เช่น นิสิตชาติพันธุ์ลาว ชาติพันธุ์เขมร ชาติพันธุ์ญ้อ เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มารวมตัวในสถาบันอุดมศึกษาเดียวกันจึงถือได้ว่าเป็นโอกาสในการเปิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในความเป็นพหุวัฒนธรรมของกันและกัน โดยเฉพาะการปรากฏตัวของกลุ่มนิสิตที่รวมตัวกันผ่านการนิยามความหมายในชื่อกลุ่มที่เรียกว่า “เผ่าเก่า มมส” และการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มให้โดดเด่นผ่านการเคี้ยวหมาก

จากการทบทวนงานศึกษาทางวิชาการ พบว่ามีการศึกษาอดีต ความสำคัญของหมากพลู และการเคี้ยวหมากอยู่มากมาย หากแต่ยังขาดงานทางวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับการสืบทอดวัฒนธรรมเคี้ยวหมากในกลุ่มวัยรุ่น หรือการเคี้ยวหมากของกลุ่มนิสิตในสถาบันอุดมศึกษา โดยอธิบายบนพื้นที่ที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรมอย่างมหาวิทยาลัยมหาสารคาม สังคมพหุวัฒนธรรมตามเงื่อนไขทางประชากรหมายถึง สังคมที่มีประชากรตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป ตามแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม (multiculturalism) โดย Bhikhu Parekh อธิบายว่า สังคมสมัยใหม่ไม่ได้ตั้งอยู่บนวัฒนธรรมเดียวเป็นศูนย์กลาง หากประกอบขึ้นจากกลุ่มคนที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งด้านภาษา ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิต ความแตกต่างเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่ควรถูกทำให้กลืนหายไป แต่ควรได้รับการยอมรับและคุ้มครองทั้งในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติ สมาชิกของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมต่างต้องการให้สังคมตระหนักถึงอัตลักษณ์ของตนในฐานะความแตกต่างที่มีคุณค่า ไม่ใช่พฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือสิ่งล้าหลัง การดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ทางสังคมและทัศนคติของผู้คน เพื่อเปิดพื้นที่ให้แต่ละกลุ่มสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างเสมอภาค และปฏิเสธการครอบงำทางวัฒนธรรมจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2549)

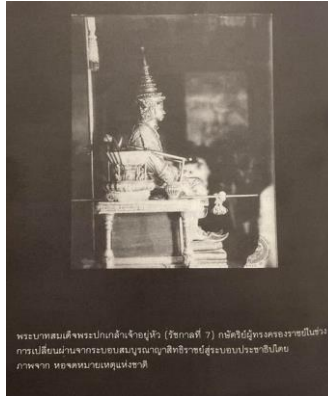
แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาอธิบายบริบทของมหาวิทยาลัยมหาสารคามได้อย่างชัดเจน ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นพื้นที่รวมตัวของนิสิตจากหลากหลายชาติพันธุ์และภูมิหลังทางวัฒนธรรม การปรากฏตัวของกลุ่มนิสิต “เผ่าเก่า มมส” ซึ่งเลือกนำวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของตน จึงเป็นตัวอย่างของการต่อรองความหมายทางวัฒนธรรมภายในสังคมพหุวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากจะเคยถูกมองว่าเป็นสิ่งล้าสมัยในสังคมกระแสหลัก แต่ภายใต้บริบทสังคมพหุวัฒนธรรม วัฒนธรรมดังกล่าวกลับได้รับการรื้อฟื้น ตีความใหม่ และใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างตัวตนของคนรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่มองว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมควรได้รับการยอมรับและมีพื้นที่ในการดำรงอยู่ในสังคม

วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากในสังคมไทยก่อน พ.ศ. 2550

การเคี้ยวหมากไม่ปรากฏเป็นที่แน่ชัดว่าได้รับอิทธิพลมาจากประเทศใด หรือเริ่มต้นเมื่อใด มีเพียงข้อสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจาก พราหมณ์อินเดีย อย่างไรก็ตาม แม้ไม่ทราบแน่ชัดว่าการเคี้ยวหมากเริ่มต้นมาจากที่ใด หากยึดตามหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้ค้นพบ การเคี้ยวหมากถือเป็นวัฒนธรรมที่มีมาอย่างยาวนานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งพบหลักฐานจากโครงกระดูกที่มีอายุย้อนไป 4,000 ปี คือ ร่องรอยคราบหมากในฟันของโครงกระดูกมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่ถูกค้นพบโดยนักโบราณคดีที่หนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี (นพนันท์ อรุณวงศ์ ณ อยุธยา , 2563) ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคสุโขทัยได้ปรากฏหลักฐานข้อความบนศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้านที่1และด้านที่2 โดยมีเนื้อความว่า ตามครัวเรือนมีสวนหมาก สวนพลู อยู่เต็มไปหมด (พิริยะ ไกรฤกษ์ , 2532) จึงสันนิษฐานได้ว่าการเคี้ยวหมากพลูเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายทั้งชาย หญิง และ อีกทั้งมีปรากฏในวรรณกรรม เช่น ขุนช้างขุนแผน และอิเหนา (สุพิชฌาย์ จินดาวรรณภูมิ , 2561) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเคี้ยวหมากถือเป็นวัฒนธรรมที่มีฝังรากลึกความสำคัญในวิถีชีวิตของสังคมไทยโบราณ มาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน

การเคี้ยวหมากที่เคยเป็นที่นิยมแพร่หลายในหมู่คนไทยมาอย่างยาวนานดังที่กล่าวไว้ข้างต้น จนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป เมื่อสังคมไทยเริ่มเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การเคี้ยวหมากที่แพร่หลายเริ่มมีแนวโน้มเปลี่ยนไปหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก พระองค์ได้ทรงรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเริ่มมีความคิดเรื่องการขัดฟันให้ฟันขาวเพื่อให้เกิดความทัดเทียมชาติตะวันตก (ปริดา ภรณ์ เอี่ยมแจ้ง , 2560) ซึ่งแตกต่างจากความเชื่อดั้งเดิมที่เชื่อว่าฟันดำคือฟันที่สวยงาม แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในค่านิยมใหม่ของชาติตะวันตก ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร อิทธิพลของค่านิยมฟันขาวมีมากขึ้น เห็นได้จากการปรากฏของภาพโฆษณาเรื่องยาสีฟันที่ช่วยให้ฟันขาว และยังมี การปรากฏให้เห็นเรื่อยมาบนหน้าหนังสือพิมพ์ วารสาร และนิตยสาร ค่านิยมการเคี้ยวหมากจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป

แม้การเคี้ยวหมากจะถูกลดความสำคัญลงในช่วงเวลานี้ หากแต่หมาก พลุ ยังมีความสำคัญในมิติอื่น ได้แก่ การถูกใช้เป็นเครื่องประดับยศ นั้นหมายถึงหมากมีบทบาทในการแสดงยศฐาบรรดาศักดิ์ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้หมากยังใช้เป็น ส่วนประกอบในการประกอบพิธีสำคัญๆ เช่น พระราชพิธีรัชวังมงคลภิเษก หรือแม้แต่สถาบันพระมหากษัตริย์เอง เช่น มี เครื่องใส่หมากพลูรวมอยู่ในเครื่องบรมราชาภิเษกหรือหากเสด็จไป ณ ที่ใด ต้องมีผู้อัญเชิญพานพระศรีสำหรับใส่หมากพลู ติดตามไปด้วย หมากพลูในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงถือเป็นเครื่องหมายแห่งความสัมพันธ์ทาง สังคม และการเมือง

รูปภาพที่ 1 เสด็จพ่อ รัชกาลที่ 5 วีรบุรุษในวัฒนธรรมไทยและประชาชนในรัฐนาฏกรรม
ที่มา: หนังสือ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2567)

ต่อมาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศอย่างมาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องการเร่งเปลี่ยนหลาย ๆ สิ่งในช่วงเวลานี้เพื่อผลักดันให้ประชาชนมีภาพลักษณ์ที่ดี และ ท้นสมัยในสายตาของสังคมภายนอก และคนต่างชาติ (ภควุฒิ ทวียศ, 2564) โดยเฉพาะการเคี้ยวหมาก กล่าวคือ ชาติ ตะวันตกที่เข้ามาพร้อมความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ มองว่าการเคี้ยวหมากของคนไทยเป็นสิ่งสกปรก สามารถก่อให้เกิดเชื้อ โรค และเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ตลอดจนภาพลักษณ์ของผู้เคี้ยวหมากคือฟันที่มีสีดำ และมีกลิ่นปากที่รุนแรง ยิ่งไปกว่านั้น มักจะพบเจอผู้คนบ้วนน้ำหมากทิ้งข้างทางอยู่เสมอ จนถูกมองว่าเป็นการกระทำที่ไร้ระเบียบ ในระยะนี้จึงได้มีการรณรงค์ ยกเลิกเคี้ยวหมากอย่างจริงจัง จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการออกนโยบายห้ามค้าขายหมาก ปลุกสวนหมาก (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2551) เพื่อแก้ปัญหาความสกปรกบนท้องถนน ผลักดันวัฒนธรรมตะวันตก และมุมมองใหม่เกี่ยวกับความ ท้นสมัย ภาพลักษณ์ฟันดำจากการเคี้ยวหมากที่เคยถูกมองว่าสวยงามจึงถูกแทนที่ด้วยค่านิยมฟันขาวแบบตะวันตก (ปริดา ภรณ์ เอี่ยมแจ้ง, 2560) ส่งผลให้จำนวนผู้เคี้ยวหมากลดลงรวดเร็วในช่วงเวลานี้ โดยเฉพาะในเขตเมืองหรือกลุ่มคนชั้นกลางขึ้น ไป อีกทั้งภาครัฐได้มีการสนับสนุนคณะทันตแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แห่งแรกของประเทศไทยใน พ.ศ. 2483 (หลวงวาจวิทยาวัฒน์, พรหมลิขิต, 2562) เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศ

หลังการสิ้นสุดรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แม้ว่าการเคี้ยวหมากลดลงในภาพรวมของประเทศ แต่หมากยังคง ความสำคัญในภูมิภาคอื่น ๆ ของไทย มีการถูกนำมาใช้ในบริบททางวัฒนธรรมและพิธีกรรมอยู่เสมอ เช่น ภาคเหนือ มี วัฒนธรรมความเชื่อว่าหมากเป็นพืชศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกับส้มป่อย หมากพลูยังเป็นส่วนประกอบสำคัญในการจัดพิธีกรรมทาง ความเชื่อ (สุพิชฌาย์ จินดาวงศ์, 2561) ภาคใต้ เช่น หมอบ้าน บายศรีพลู เป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม ท้องถิ่น (รัตติยา สาและ, 2562) และภาคกลาง หมากพลูในภาคกลางเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต ใช้เป็น สัญลักษณ์ของการต้อนรับแขก และใช้ในพิธีกรรมทั้งความเชื่อ และความเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ เช่น พานพระศรี หรือ พานพระขันหมาก ซึ่งเป็นเครื่องประกอบพระอิสริยยศและเครื่องแสดงฐานะ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2540) เช่นเดียวกันกับใน

ภาคอีสาน ซึ่งเป็นภูมิภาคที่ผู้เขียนอยากเน้นย้ำถึงการดำรงไว้อย่างเหนียวแน่นของวัฒนธรรมการเคี้ยวหมาก ในขณะที่ภูมิภาคอื่น ๆ มาก พลุ ได้ถูกลดความสำคัญให้เหลือเพียงในการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น

หมากพลูในแง่ของพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมอีสานยังคงมีความสำคัญ ที่ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในพิธีทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ความเคารพ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่สืบทอดมาแต่โบราณ หมากพลูถูกมองว่าเป็นเครื่องหมายแห่งสิริมงคล ความบริสุทธิ์ใจ และสายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน หนึ่งในพิธีกรรมที่โดดเด่นคือ “พิธีสู่ขวัญ” ซึ่งเป็นการรับขวัญ และเสริมกำลังใจให้แก่ผู้เข้ารับพิธี โดยภายในพานบายศรีจะจัดวางหมากพลูอย่างประณีต เคียงคู่กับขันหมากหรือเครื่องบูชาอื่น ๆ ซึ่งเชื่อว่าหมากพลูเป็นสัญลักษณ์ของการผูกมิตร ยึดเหนี่ยวจิตใจ และแสดงถึงความผูกพันของเครือญาติ(สุพิชฌาย์ จินดาวรรณภูมิ, 2561) ใน “พิธีแต่งงาน” หมากพลูเป็นองค์ประกอบสำคัญของพานขันหมากที่ฝ่ายเจ้าบ่าวนำไปสู่ขอเจ้าสาว เปรียบเสมือนเครื่องหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์ ความพร้อมของครอบครัว และเป็นสิ่งมงคลที่มอบให้ผู้ใหญ่เพื่ออวยพรให้คู่บ่าวสาวครองรักยืนยาว นอกจากนี้ยังพบการใช้หมากพลูในพิธีอื่น ๆ เช่น พิธีขอขมาผู้ใหญ่ การไหว้ครู หรือการขอพร โดยถือว่าเป็นของมอบแทนความเคารพ ความบริสุทธิ์ใจ และความผูกพันอันแน่นแฟ้น (เสถียรโกเศศ, 2515) นอกจากนี้ หมากพลูยังมีบทบาทในพิธีกรรมสำคัญอื่น ๆ ของชาวอีสาน เช่น พิธีบรรพชาอุปสมบท งานศพ และพิธีไหว้ครู ซึ่งล้วนแสดงถึงการเคารพบูชา การให้พร และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม , 2561) หมากพลูจึงมิใช่เพียงเครื่องบริโภคนั้น หากแต่เป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกัน ความเคารพ ความศรัทธา และความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างบุคคล ครอบครัว และสังคม ซึ่งดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวอีสานและสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (สุพิชฌาย์ จินดาวรรณภูมิ, 2561)

อย่างไรก็ดีสิ่งสำคัญคือภาคอีสานการเคี้ยวหมากยังเป็นนิสัยที่ได้รับการนิยมนับสูง แม้ว่าค่านิยมพื้นดำคือฟันที่สวยงามจะแปรเปลี่ยนไปตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 หากแต่ค่านิยมดังกล่าวยังคงไหลเวียนอยู่ในคนอีสาน โดยเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ ในบางพื้นที่ยังมีการพกจิบหมากและใบพลูติดตัวพร้อมทั้งแบ่งปันกันเมื่อพบปะกันในโอกาสต่างๆ เช่น งานบุญ งานบวช หรือในงานสนทนา เพื่อสร้างความผูกพัน และความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน ต้องอธิบายว่าวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากนั้น ดำรงอยู่ในภาคอีสาน ในฐานะวัฒนธรรมท้องถิ่น ชาร์ล เอฟ คายส์ เคยกล่าวถึงภาคอีสานว่า สิ่งหนึ่งที่ทำให้ภาคอีสานแตกต่างไปคือคนในภาคนี้เกิดการตระหนักว่าวัฒนธรรมและคุณค่าท้องถิ่นของพวกเขาเป็นสิ่งที่ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วม (ชาร์ลส์ เอฟ คายส์., 2556) ดังนั้นบทบาทของวัฒนธรรม และแนวความคิดเหล่านี้ยังคงส่งผลต่อความคิด และวิถีชีวิตในชุมชนอย่างต่อเนื่อง แม้จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยก็ตาม

“วัฒนธรรมการเคี้ยวหมาก” ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในช่วง พ.ศ. 2550 - 2560

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2511 และเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ปัจจุบันมี 2 วิทยาเขต คือ เขตมอเก่า ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองมหาสารคาม และเขตมอใหม่ ตั้งอยู่ในอำเภอกันทรวิชัย ห่างจากตัวเมืองมหาสารคาม ประมาณ 8 กิโลเมตร ทั้ง 2 เขตตั้งอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคอีสาน และได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าเป็นเมืองแห่งการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามเปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 17 คณะ และ 2 วิทยาลัย (กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2568) ซึ่งหมายถึงมหาวิทยาลัยมหาสารคามถือเป็นสถาบันอุดมศึกษาขนาดใหญ่ภายในภูมิภาคอีสาน อันเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยกลุ่มคนที่มีภูมิหลังทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน การที่กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้เข้ามาดำรงชีวิตอาศัยอยู่ได้ภายใต้สถาบันอุดมศึกษาด้วยกัน ผู้เขียนขอใช้คำว่า ก่อให้เกิดการสลายการผูกขาดทางวัฒนธรรมจากภูมิลำเนาเดิม และนำไปสู่การแลกเปลี่ยน ผสมผสาน ตลอดจนเกิดการสร้างตัวตนของตนเองบนพื้นที่ของความเป็นสังคม “พหุวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความหลากหลายในอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ของนิสิตแต่ละคนที่เข้ามาศึกษาต่อ เช่น นิสิตชาติพันธุ์ลาว มักจะแสดงออกผ่านการแต่งกายตามอัตลักษณ์พื้นถิ่น เช่น ผ้าทอที่มีเอกลักษณ์ของภูมิลำเนาของตน คล้ายกับนิสิตชาติพันธุ์

เขมร ที่แสดงออกผ่านการแต่งกายเช่นเดียวกัน หากแต่อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์เขมรนิยมุ่งขึ้นสลับโจงกระเบนในชีวิตประจำวัน นิสิตชาติพันธุ์ญ้อ ซึ่งถือว่าเป็นชาติพันธุ์ที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดมหาสารคามอยู่ก่อนแล้วมักจะแต่งกายด้วยผ้าฝ้ายที่ย้อมสีคราม คัดผ้าทับโหล่ด้วยผ้าซิดในบางโอกาส นอกจากอัตลักษณ์ทางการแต่งกาย อัตลักษณ์ทางภาษาที่ทั้งสามชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยนั้นมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ภายใต้พื้นที่ทางสังคมที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรม หนึ่งในวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นภายในมหาวิทยาลัย คือ “วัฒนธรรมการเคี้ยวหมาก”

วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากแม้เป็นวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน แต่ผลจากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่นำพาทั้งวิทยาการและแนวคิดใหม่ ๆ เข้ามาในช่วงเวลานั้น ตลอดจนถึงรัชกาลที่ 8 รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งออกนโยบายตอกย้ำการลบเลือนวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากออกจากพื้นที่สาธารณะ ด้วยการออกคำสั่งให้ตัดต้นหมากต้นพลู และรณรงค์ยกเลิกการเคี้ยวหมาก เพื่อให้ประเทศก้าวเข้าสู่ความศิวิไลซ์ ด้วยการกระทำให้เป็นตะวันตก (civilization) ส่งผลให้วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากถูกจำกัดอยู่เพียงในระดับชุมชนท้องถิ่นที่ห่างไกลการควบคุม กระทั่งใน พ.ศ. 2550 ได้ปรากฏนิสิตกลุ่มหนึ่งซึ่งเลือกประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนเองผ่านวัฒนธรรมการเคี้ยวหมาก โดยนิสิตกลุ่มแรกเป็นนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และนิสิตวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ จำนวนรวมกัน 4 คน โดยแต่ละคนมีภูมิลำเนาที่แตกต่างกัน และเติบโตขึ้นมาโดยมีคนเฒ่าคนแก่ที่บ้านคอยบ่มเพาะเลี้ยงดู ซึ่งเป็นไปได้ว่านิสิตกลุ่มนี้เป็นผลกระทบหนึ่งที่ปรากฏขึ้นจากผลกระทบทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เติบโตไม่ทันเมืองศูนย์กลางที่ในขณะนั้นพื้นที่ภาคกลางโดยทั่วไปได้พัฒนาเข้าสู่วงจรเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ หากแต่พื้นที่ภาคอีสานยังคงอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน นำมาซึ่งปรากฏการณ์ที่ ชาร์ล เอฟ คายส์ เรียกว่า การอพยพขายแรงงานชั่วคราวที่กรุงเทพฯ (ชาร์ลส์ เอฟ คายส์, 2556) คนช่วงวัยหนุ่มสาว หรือในช่วงวัยของการเริ่มต้นบทบาทของการเป็นพ่อและแม่จำเป็นต้องเคลื่อนย้ายตนเองเข้าไปเป็นแรงงานในที่ต่าง ๆ เพื่อส่งเงินกลับมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องคนในครอบครัว แม้ช่วงเวลาจะผ่านมากกว่า 80 ปี หากแต่การดิ้นรนเพื่อปากท้องของคนชนบทอีสานยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน วัยเด็กของนิสิตเหล่านี้จึงจำเป็นต้องเติบโตจากการเลี้ยงดูโดยคนเฒ่าคนแก่ ผลที่ตามมา คือ การซึมซับทั้งการใช้ชีวิต คำพูด (ในที่นี่หมายถึงคำอีสานโบราณที่แม้แต่คนอีสานเองก็ไม่ได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว) ลักษณะท่าทางที่ดูแก่กว่าวัย ตลอดจนการเคี้ยวหมากที่ถือเป็นวัฒนธรรมปฏิบัติ กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งที่นิสิตเหล่านี้ได้นำติดตัวมากับตนเองเมื่อเข้ารับศึกษาในสถาบันเดียวกัน จึงได้เกิดปฏิสัมพันธ์กัน ความเหมือนในวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้นิสิตกลุ่มนี้ถือเป็นคนในวัฒนธรรมเดียวกัน เป็นจุดยึดโยงที่ส่งผลให้กลายเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มที่มีจุดเด่นเฉพาะขึ้นในสังคม

ในช่วงก่อน พ.ศ. 2554 การเคี้ยวหมากยังไม่ถูกยอมรับในระดับสังคมมหาวิทยาลัยเนื่องจากถูกมองว่าไม่สอดคล้องกับกระแสสังคมสมัยใหม่เป็นผลมาจากแนวความคิดเกี่ยวกับความศิวิไลซ์ที่มีการสั่งสมมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ประกอบกับนโยบายของมหาวิทยาลัยในการพยายามยกระดับภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยให้ทัดเทียมสถาบันอื่น ๆ ส่งผลให้กลุ่มนิสิตที่ชื่นชอบการเคี้ยวหมากต้องปฏิบัติอย่างหลบซ่อนในพื้นที่ส่วนตัว ค่านิยมความเป็นสมัยใหม่ถูกหล่อหลอมจนกลายเป็นกฎกติกาสังคมที่กดดันให้คนคนหนึ่งหรือคนกลุ่มหนึ่งถูกมองหรือมองตนเองเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมนั้น ทำให้นิสิตกลุ่มนี้เลือกที่จะหลบซ่อนสิ่งที่ตนเองปฏิบัติ การเคี้ยวหมากถูกกดทับทั้งที่ดำรงอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และการเคี้ยวหมากถูกนำมาปฏิบัติต่อไปผ่านการทำกิจกรรมอื่นร่วมกันในชมรมนาฏศิลป์ และดนตรีพื้นเมือง (วงแคน) (นายภูวดล อยู่ปาน การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กรกฎาคม 2568) อันเป็นพื้นที่ที่รวบรวมคนที่มีความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรมอีสาน ชมรมดังกล่าวจึงกลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในการนำวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่แสดงถึงความสามารถส่งผลให้วัฒนธรรมการเคี้ยว

หมากของกลุ่มนิสิตค่อย ๆ ถูกตีความใหม่ และเริ่มถูกยอมรับในเวลาต่อมา จะเห็นได้ว่านิสิตกลุ่มนี้มีการต่อสู้หรือท้าทายวาทกรรมสมัยใหม่โดยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า (กรพินธุ์ พัวพันธ์สวัสดิ์, 2561) การท้าทายอำนาจวาทกรรมกระแสหลักที่กดทับวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการแสดงออกในพื้นที่ลับนี้อาจไม่ได้หมายถึงการยอมจำนนต่อการถูกกดทับ แต่เป็นการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมภายใต้ระบบสังคมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการแสดงออก

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา การสนับสนุนเชิงนโยบายจากฝ่ายบริหารโดย อธิการบดีศุภชัย สมบัติโต ซึ่งสนับสนุนการนุ่งผ้าไทย นุ่งโสร่ง รวมถึงวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากของนิสิตส่วนหนึ่งในมหาวิทยาลัย ทำให้กลุ่มนิสิตที่ชื่นชอบการเคี้ยวหมากได้รับการยอมรับมากขึ้นในเชิงวัฒนธรรม และเปิดพื้นที่ให้การปฏิบัตินี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นถิ่น ทำให้วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากได้ดำเนินต่อไปอย่างเปิดเผย นิสิตเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยทั้งในแง่ของงานทางพิธีกรรม งานฝีมือในการจัดพานบายศรีเพื่อประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญนิสิตใหม่ของมหาวิทยาลัย ซึ่งหมากพลูนั้นมีความหมาย และเป็นส่วนประกอบสำคัญภายในพาน กลุ่มนิสิตที่เคี้ยวหมากมีความชำนาญและคุ้นเคยกับการใช้สิ่งเหล่านี้ในชีวิตประจำวัน จึงมีบทบาทสำคัญในการจัดหา และจัดทำพานบายศรี ซึ่งองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเหล่านี้ ถูกปลูกฝังมาจากการเลี้ยงดูของคนเฒ่าคนแก่เช่นเดียวกัน การเข้ามามีส่วนร่วมทำให้วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากถูกกลืนเข้าไปกับพิธีกรรมในระดับสถาบันทำให้ได้รับการยอมรับมากขึ้น และงานศิลปะทางการแสดงในการแสดงดนตรีพื้นบ้านในงานบุญต่างๆ ของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะงาน “บุญผะเหวดประจำปีของมหาวิทยาลัย” ตามความทรงจำของผู้เข้าร่วมระบุว่ามีการจัดขึ้นครั้งแรกใน พ.ศ. 2554 อย่างไรก็ตามงานบุญผะเหวดประจำปีของมหาวิทยาลัย ซึ่งถือเป็นประเพณีสำคัญที่ได้พัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ ยังคงมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็น “ธรรมเนียม” (tradition) ที่กลุ่มนิสิตเหล่านี้ใช้ในการพบปะ พูดคุย ทำกิจกรรมทางประเพณีร่วมกันระหว่างนิสิตที่ศึกษาจบไปแล้ว และนิสิตยังคงศึกษาอยู่ได้มากที่สุดจนถึงปัจจุบัน (พระมหาสุเมธ สุเมโธ การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กรกฎาคม 2568) การรวมตัวของนิสิตกลุ่มดังกล่าวในช่วงเวลานี้จึงไม่ได้เป็นเพียงพฤติกรรมส่วนบุคคลหรือกิจกรรมในชีวิตประจำวันทั่วไปเท่านั้น แต่ยังสะท้อนการสืบทอดทุนทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นมายาวนานในสังคมไทย และชุมชนพื้นถิ่น เมื่อถูกนำเข้าสู่อริบทสังคมมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ร่วมที่ทำให้นิสิตกลุ่มนี้ตระหนักถึงความเหมือนและแตกต่างจากผู้อื่น อันเป็นจุดเริ่มต้นของการประกอบสร้างอัตลักษณ์กลุ่มในสังคมพหุวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เมื่อวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากของนิสิตได้รับการยอมรับในพื้นที่มหาวิทยาลัย การปรากฏตัวของกลุ่มไม่ได้จำกัดอยู่เพียงกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่เริ่มขยายไปสู่พื้นที่สาธารณะที่สามารถสื่อสารและนำเสนอกับผู้อื่นได้อย่างแพร่หลายให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นจากเดิม ผ่านช่องทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะ “สื่อสังคมออนไลน์” ซึ่งกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบสร้างและยืนยันอัตลักษณ์ดังกล่าวให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในเวลาต่อมา

การกลายเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม “เฒ่าเก่า มมส” สื่อ และการต่อยอดสู่การสร้างอาชีพ ในช่วง พ.ศ. 2560 - 2568

ความหมายของ อัตลักษณ์ โดยทั่วไปหมายถึง ความสำนึกของแต่ละบุคคลว่าตนเองมีความเหมือน หรือแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร สามารถทำให้คนอื่น ๆ แยกแยะ และบ่งชี้ความเป็นตัวตนของแต่ละคนได้ โดยที่ลักษณะนั้นดำรงอยู่ในตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในแต่ละบุคคลก็สามารถจะมองตัวเองได้หลากหลายออกไป ขึ้นอยู่กับว่าเราเป็นสมาชิกหน่วยใดของสังคม ซึ่งแต่ละหน่วยของสังคมนั้นตัวเราเองก็จะมีบทบาทที่แตกต่างกัน สำหรับแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ในยุคปัจจุบัน คริส บาร์เกอร์ และ สจิวรีต ฮอลล์ ได้ให้ความหมายว่า การก่อตัวขึ้นของอัตลักษณ์เป็นเรื่องของกระบวนการที่ลื่นไหล

(process) และไม่ได้เป็นสิ่งที่เราได้มาแต่กำเนิด หากเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมในภายหลัง (socially constructed) (สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง , 2565) จากแนวคิดของนักวิชาการทำให้ผู้เขียนเข้าใจว่าความเป็นอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งอยู่กับที่ หากแต่มีการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างคนกับสังคม แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับประเด็นที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ซึ่งมุ่งอธิบายว่า อัตลักษณ์ สามารถถูกสร้างขึ้นใหม่ และพัฒนาได้ภายใต้บริบททางสังคมและสื่อร่วมสมัย เป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบสร้าง เพื่อนำเสนออัตลักษณ์เฉพาะของตนให้ผู้คนรับรู้ในวงกว้าง ตลอดช่วงเวลานี้

สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) คือ สื่อที่ใช้สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง ผู้ใช้งานออนไลน์ (สิริกาญจน์ ชัยหาร , 2562) ซึ่งถูกพัฒนาจากการวิจัยด้านการสื่อสารทางทหารของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น เมื่อเกิดความกังวลต่อภัยคุกคามจากสหภาพโซเวียต จนนำไปสู่การสร้างเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างระบบที่แตกต่างกันได้ ตลอดจนสามารถรับส่งข้อมูลระหว่างกันได้อย่างไม่ผิดพลาด (ประวัติความเป็นมาอินเทอร์เน็ต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) นวัตกรรมดังกล่าวได้พัฒนาต่อมาเป็นเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และกลายเป็นพื้นที่สื่อออนไลน์ในปัจจุบัน ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนสร้างตัวตนและนำเสนออัตลักษณ์ของตนต่อสาธารณะอย่างกว้างขวาง

หลังสงครามเย็นสิ้นสุดลงสถานการณ์โลกมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากการพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศ จนเมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 2560 บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในสังคมไทยเติบโตอย่างก้าวกระโดด ทั้งในมิติของการสื่อสารส่วนบุคคล การรับข้อมูลข่าวสาร และการแสดงตัวตนของผู้คนในโลกออนไลน์ ผู้คนในสังคมไทยหันมาพึ่งพาแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็น เฟซบุ๊ก (Facebook) ดิกต็อก(TikTok) และยูทูบ (YouTube) แพลตฟอร์มเหล่านี้ทำให้สื่อสังคมออนไลน์ไม่เพียงเป็นช่องทางการสื่อสารเท่านั้น หากยังกลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการผลิตซ้ำ ถ่ายทอด และสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบุคคล และชุมชนรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นที่มาของการปรากฏคำนิยามกลุ่ม “เฒ่าเก๋า มมส” บนพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งได้นำองค์ประกอบทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่ผู้พบเห็นจดจำ และสามารถต่อยอดเป็นกิจกรรมเชิงพาณิชย์ในช่วงพ.ศ. 2563 - 2568

“เฒ่าเก๋า มมส” คือคำนิยามที่บุคคลทั่วไปใช้เรียกนิสิตกลุ่มนี้บนสื่อสังคมออนไลน์ คำนิยามนี้ก่อตัวขึ้นจากวิถีปฏิบัติโดดเด่นแตกต่างจากกลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นการมีรูปแบบ และรสนิยมการดำเนินชีวิตคล้ายคนแก่ เช่นการนุ่งซิ่น การเข้าวัด การใช้เวลาว่างประกอบกิจกรรมทอผ้าร่วมกัน ตลอดจนการร่วมกันประกอบพิธีกรรมพื้นบ้าน เช่น พิธีผีฟ้า หรือพิธีเหยา หากแต่ตัวอย่างที่กล่าวไปข้างต้นเป็นเพียงองค์ประกอบเล็กน้อยในการสร้างภาพจำของกลุ่มคนเหล่านี้เท่านั้น สิ่งที่เป็นหัวใจหลักในการสร้างตัวตนของกลุ่มเฒ่าเก๋า มมส คือ การเคี้ยวหมาก ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมที่ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มถือเป็นคนในวัฒนธรรมเดียวกัน จนกลายเป็นภาพที่คนทั่วไปใช้จดจำกลุ่มคนเหล่านี้และถูกสะสมจนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่พร้อมเผยแพร่ในทุกเมื่อ

ในช่วง พ.ศ. 2563 เป็นช่วงที่สื่อมีบทบาทอย่างมีนัยยะสำคัญ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ข้อบังคับการงดจัดกิจกรรมทางพื้นที่สาธารณะ ทำให้ผู้คนหันมาพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ในออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้คำนิยาม “เฒ่าเก๋า มมส” ถูกนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย โดยในระยะแรกจะเป็นการถ่ายกันเองภายในกลุ่มลงช่องทางเฟซบุ๊กส่วนตัวของตนเอง จนในระยะหลังมีบุคคลอื่นเผยแพร่ภาพถ่ายหรือคลิปวิดีโอของสมาชิกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมติดแฮชแท็ก เฒ่าเก๋า มมส ในเวลาเดียวกันช่องทางดิกต็อกได้รับความนิยมแพร่หลาย ภาพการทำกิจกรรมของกลุ่มก็ถูกเผยแพร่อย่างแพร่หลายเช่นเดียวกันในช่องทางนี้ พร้อมการปรากฏของแฮชแท็ก เฒ่าเก๋า มมส เช่นเดียวกันกับเครือข่ายความสัมพันธ์ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา ใน พ.ศ. 2565 กลุ่มเฒ่าเก๋า มมส ถูกนำเสนอผ่านรายการ อีสานคลาสสิก : กลางเมือง ในช่อง Thai PBS ซึ่งเป็นการนำเสนอการมีอยู่ของนิสิตที่มีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากวัยรุ่นทั่วไป และบอกเล่าเรื่องราวของตนเอง โดยการนำเสนอเรื่องราวดังกล่าวเป็นส่วนช่วยในการสร้าง

การรับรู้ว่ามีกลุ่มคนเหล่านี้ กำลังศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ นำมาซึ่งคนที่มีความชอบ หรือวิถีปฏิบัติเดียวกันตัดสินใจเดินทางเข้ามาศึกษาต่อ เพื่อใช้ชีวิตร่วมกันกับสังคมที่มีความชอบเดียวกัน ซึ่งเป็นกลุ่มสังคมที่หาได้ยากในปัจจุบัน จนถึงช่วง พ.ศ. 2567 ได้ปรากฏแฟนเพจเฟซบุ๊ก **เฒ่าเก่า มมส** ที่สร้างโดยสมาชิกเฒ่าเก่า เพื่อเผยแพร่วิถีชีวิตประจำวัน การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ให้คนทั่วไปได้รับรู้ที่ดำเนินต่อเนื่องมาจนถึง พ.ศ. 2568

รูปภาพที่ 2 รายการอีสานคลาสสิก : กลางเมือง ช่อง Thai PBS
(บันทึกเมื่อ วันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2568)

(URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qISG75Rcrok>)

รูปภาพที่ 3 เฟจเฟซบุ๊ก เฒ่าเก่า มมส
(บันทึกเมื่อ วันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2568)

(URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61564526182974&sk=about>)

บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูล แต่ยังสร้างภาพลักษณ์และความหมายใหม่ให้แก่วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากของกลุ่มนิสิตเฒ่าเก่า มมส จากเดิมวัฒนธรรมที่ถูกมองว่า เชย ล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของกลุ่มวัยรุ่นในมหาวิทยาลัยสมัยใหม่ แต่เมื่อวิถีปฏิบัติ การเคี้ยวหมากในชีวิตประจำวันถูกนำเสนอผ่านเฟซบุ๊ก ตี๊กตอก และยูทูบ ในรูปแบบการเล่าเรื่องเชิงสร้างสรรค์ จากภาพที่ถูกมองว่าเชย หรือล้าสมัย ได้เริ่มถูกตีความใหม่ กลายเป็นที่ชื่นชอบหรือชื่นชมที่ยังคงมีกลุ่มคนอนุรักษ์วัฒนธรรมในอดีตไว้ได้ นับว่ากลายเป็นที่น่าสนใจในสายตาของผู้รับชม อย่างไรก็ตามสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอินเทอร์เน็ตในการเชื่อมต่อกันถึงกันมีความสำคัญในการเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการไหลบ่าของข้อมูล หรือในที่นี้ผู้เขียนจะขอใช้คำว่า การไหลบ่าของวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่ไหลเวียนนำอัตลักษณ์จากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งเพื่อให้ผู้คนจากที่ต่าง ๆ ได้พบเห็น ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการผลักดันวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กลายเป็นอัตลักษณ์และเกิดการรับรู้ร่วมกันในสังคม สิ่งเหล่านี้ถูกเผยแพร่และสะสมในสายตาผู้พบเห็นเรื่อยมาจนเกิดภาพลักษณ์ที่นำมาพัฒนาต่อยอดกลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ในช่วงเวลานี้

ดังที่กล่าวไปในข้างต้นถึงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่ถูกพัฒนาจนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม เฒ่าเก่า มมส และการผลิตซ้ำบนสื่อสังคมออนไลน์ ผู้เขียนอยากจะนำเสนอความสำคัญของ อัตลักษณ์ และสื่อสังคมออนไลน์ ว่ามีความสำคัญ

อย่างมากในการพัฒนาต่อยอดกลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรกลุ่มนี้ดังที่กล่าวไปก่อนหน้านี้ว่าเกษตรกรกลุ่มนี้เติบโตมากับคนเฒ่าคนแก่ มีการซึมซับในวิถีการดำเนินชีวิตแบบผู้เฒ่า ดังที่ทราบโดยทั่วกันว่าวิถีชีวิตชนบทของอีสานเป็นไปอย่างเรียบง่าย ส่วนใหญ่มักทำการเกษตร สิ่งทอ และเครื่องจักสาน โดยทั้งหมดนี้เป็นผลผลิตจากวัสดุธรรมชาติในพื้นที่ นิสิตกลุ่มนี้จึงได้ซึมซับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นทางภูมิปัญญาปฏิบัติภายในมหาวิทยาลัยที่แม้จะเป็นมหาวิทยาลัยในภาคอีสาน หากแต่ไม่ใช่ว่าสิ่งที่นิสิตกลุ่มนี้ทำจะเป็นสิ่งที่คนทั่วไปภายในมหาวิทยาลัยทำได้อย่างเชี่ยวชาญ ดังนั้น นิสิตกลุ่มนี้จึงถูกมองและให้การยอมรับว่าเป็นนิสิตที่มีความสามารถในวัฒนธรรมอีสาน ตลอดระยะเวลาที่นิสิตกลุ่มนี้ยังคงได้รับมอบหมายจำนวนมากในการจัดพานบายศรีภายในมหาวิทยาลัยในพิธีกรรมต่าง ๆ เรื่อยมา รวมถึงการรับจ้างจัดพานบายศรีให้แก่คนภายนอกที่เห็นผลงานผ่านสื่อออนไลน์ อย่างเดียวกันในการประกอบพิธีกรรมกลุ่มเฒ่าเก่า มมส ก็มักจะถูกรับจ้างประกอบพิธีกรรม ในบทบาทของหมอในการรักษาแบบพื้นบ้าน เช่น หมอสูตร หมอธรรม และหมอเหยา ซึ่งก็ถือเป็นความเคารพนับถือทางความเชื่อที่มีติดตัวตามภูมิปัญญา (นายภูวดล อยู่ปาน การสื่อสารส่วนบุคคล 2 กรกฎาคม 2568) นอกเหนือจากนี้ การทอผ้าก็นับว่าเป็นกิจกรรมทางอาชีพอย่างหนึ่งที่นิสิตกลุ่มนี้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ลักษณะการทอผ้าจะเป็นการทอด้วยมือ เช่น ผ้าโสร่งไหม ผ้าชิ้นไหม โดยทอเป็นลวดลาย นาคน้อย และลายโครมห้า เป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีเวลาว่างมักจะไปเลือกซื้อไหมเพื่อทอเป็นผ้านุ่งสำเร็จรูปจำหน่ายลงสื่อออนไลน์ หรือทอผ้าจำหน่ายตามคำสั่งซื้อ โดยระหว่างการทอผ้าจะมีเขียนหมาก หรือตะกร้าหมากวางข้างกายอยู่เสมอ เนื่องจากความเคยชิน และการเคี้ยวหมากเป็นส่วนช่วยในการตื่นตัวในการทำสิ่งต่าง ๆ (บรรณา ชำเจริญ การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 ตุลาคม พ.ศ. 2568)

การเคี้ยวหมากซึ่งได้กลายเป็นอัตลักษณ์สำคัญของนิสิตกลุ่มเฒ่าเก่า มมส สะท้อนกระบวนการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีรากฐานจากวิถีชีวิตพื้นถิ่น มาปรับใช้ในบริบทสังคมสมัยใหม่ อัตลักษณ์ดังกล่าวไม่เพียงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์บ่งชี้ความเป็นกลุ่มและความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และเครือข่ายทางสังคมในการประกอบอาชีพ โดยปริยาย นอกจากนี้ อัตลักษณ์ดังกล่าวยังสามารถถูกนำมาพัฒนาและเพิ่มมูลค่าในเชิงพาณิชย์ ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม จนก่อให้เกิดการแปรเปลี่ยนจากทุนทางวัฒนธรรมไปสู่ทุนทางเศรษฐกิจได้ (Bourdieu, 1986)

ด้วยลักษณะเด่นของนิสิตเฒ่าเก่าที่แตกต่างจากวัยรุ่นทั่วไปในสังคมสมัยใหม่ ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่ม การไหลบ่าของข้อมูลทางวัฒนธรรมบนสื่อสังคมออนไลน์ได้ถูกผลิตซ้ำเรื่อยมา การรับรู้และการยอมรับของผู้พบเห็นในช่วงเวลานี้ สื่อออนไลน์ได้ทำหน้าที่เสริมสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่นต่อคุณค่าของอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตน ตลอดจนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้เขียนมีความเชื่อว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการกลายเป็นอาชีพของนิสิตเฒ่าเก่า มมส ในช่วงเวลานี้

บทสรุป

วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากในสังคมไทยเป็นวัฒนธรรมที่มีมาอย่างยาวนาน โดยมีหลักฐานทางโบราณคดีโครงกระดูกมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และหลักฐานจากศิลาจารึกสุโขทัยที่แสดงให้เห็นถึงการมีอยู่ของหมากพลู ทั้งหมดนี้ได้แสดงถึงความสำคัญของวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากในสังคมไทยเช่นเดียวกัน หากแต่การเคี้ยวหมากที่เคยเป็นที่นิยมกลับค่อย ๆ ถูกลดบทบาทลงหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสยุโรปครั้งแรกเมื่อได้ทรงรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเริ่มมีความคิดเรื่องการตัดฟันให้ฟันขาวเพื่อให้เกิดความทัดเทียมเท่าชาติตะวันตก (ปริดา ภรณ์ เอี่ยมแจ้ง , 2560) ในเวลาต่อมาการถูกแทนที่ของค่านิยมไทยโบราณโดยค่านิยมตะวันตกมีมากขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ 8 โดยเริ่มมีภาพปรากฏของการโฆษณา

ยาเสพติด โดยเนื้อหาการโฆษณาพยายามจะสร้างค่านิยมใหม่ให้ผู้พบเห็นเข้าใจว่าพื้นที่ชาวดังเข้มแข็ง คือพื้นที่สวยงาม จนเมื่อถึงการบริหารประเทศของรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม อิทธิพลของชาติตะวันตกมีมากขึ้นการแทนที่ของค่านิยมจึงมีความสมบูรณ์มากขึ้นตามมาได้ปรากฏในรูปแบบของการออกนโยบายทำให้หายไป หากแต่สิ่งสำคัญอยู่ตรงที่วัฒนธรรมดังกล่าวยังคงมีอยู่ในภูมิภาคอีสาน โดยส่วนสำคัญของการหลงเหลือคือการที่วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากดำรงอยู่ในฐานะวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะคนในภาคอีสานนั้นมักให้ความสำคัญ และตระหนักในวัฒนธรรมและคุณค่าของท้องถิ่น (ชาร์ลส์ เอฟ. คายส์., 2556) ดังนั้นจึงทำให้บทบาทของวัฒนธรรมที่ควรจะหายไปตามความต้องการของรัฐส่วนกลางยังคงมีความสำคัญในภูมิภาคอีสาน ต่างจากภาคอื่น ๆ ที่ถูกลดบทบาทความสำคัญให้เหลือเพียงในแง่ของส่วนประกอบในพิธีกรรม

จากการศึกษาอดีต ความสำคัญของหมากพลู และการเคี้ยวหมากข้างต้น พบว่ายังขาดงานทางวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับการสืบทอดวัฒนธรรมเคี้ยวหมากในกลุ่มวัยรุ่น โดยอธิบายบนพื้นที่ที่มีลักษณะของความเป็นพหุวัฒนธรรมอย่างมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กล่าวคือเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ประกอบด้วยนิสิตจากหลาย ๆ ที่มาอยู่ในสังคมเดียวกัน ดังนั้นพื้นที่แห่งนี้จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมเข้ามาพร้อมกับผู้คน โดยใน พ.ศ. 2550 ได้ปรากฏนิสิตที่ชื่นชอบการเคี้ยวหมาก 4 คน ได้แก่ นิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย และดุริยางคศิลป์ โดยนิสิตกลุ่มนี้ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน มีภูมิลำเนาที่แตกต่างกัน หากแต่สิ่งที่เหมือนกันคือการเติบโตจากการเลี้ยงดูของคนเฒ่าคนแก่ที่บ้าน ซึ่งผู้เขียนมีความเชื่อว่านิสิตกลุ่มนี้คือผลกระทบหนึ่งจากผลกระทบทางเศรษฐกิจหลังช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงได้เกิดการอพยพไปเป็นแรงงานชั่วคราวที่กรุงเทพ ฯ หรือที่อื่น ๆ ส่งผลให้ผู้ที่เป็นพ่อเป็นแม่ต้องฝากลูกไว้ที่บ้านโดยอยู่ในความดูแลของปู่ย่า หรือตายาย ส่งผลให้มีการซึมซับทั้งการใช้ชีวิต คำพูด ตลอดจนการเคี้ยวหมากที่ถือเป็นวัฒนธรรมปฏิบัติจนกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งที่นิสิตเหล่านี้ได้นำติดตัวมากับตนเองเมื่อเข้ารับศึกษาในสถาบันเดียวกัน

ความเหมือนในวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้นิสิตกลุ่มนี้ถือเป็นคนในวัฒนธรรมเดียวกัน เป็นจุดยึดโยงที่ส่งผลให้กลายเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มที่มีจุดเด่นเฉพาะขึ้น ซึ่งถูกพัฒนากลายเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มนิสิต การประกอบสร้างความโดดเด่นนั้นท่ามกลางสังคมนั้นถือเป็นการต่อรองทางวัฒนธรรมที่เป็นหัวใจหลักของสังคมพหุวัฒนธรรม โดยอาศัยการผลิตซ้ำบนสื่อสังคมออนไลน์ การไหลบ่าของวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่ไหลเวียนนำอัตลักษณ์จากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งเพื่อให้ผู้คนจากที่ต่าง ๆ การปรากฏตัวของกลุ่มนิสิต โดยอาศัยนิยามบนสื่อสังคมออนไลน์ว่า เฒ่าเก่า มมส ได้พบเห็น ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการผลักดันวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กลายเป็นอัตลักษณ์ และเกิดการรับรู้ร่วมกันในสังคม การเคี้ยวหมากจึงไม่ได้เป็นเพียงพฤติกรรมส่วนบุคคล หากแต่เป็นสัญลักษณ์และภาพสะท้อนของวัฒนธรรมที่มีมายาวนานนับพันปี เคยมีความสำคัญต่อทุกชนชั้นในสังคมไทยในอดีต ตลอดจนภาพสะท้อนของวิถีชีวิตที่เคยถูกลดทอนโดยคนต่างชาติดังรัฐส่วนกลาง หรือแม้แต่ประชาชนด้วยกันเอง ภายใต้กระแสความทันสมัย

สิ่งเหล่านี้ถูกเผยแพร่ และสะสมในสายตาผู้พบเห็นเรื่อยมาจนเกิดภาพลักษณ์ความน่าศรัทธา และความเชื่อมั่น ที่นำมาพัฒนาต่อยอดกลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดพานบายศรี การประกอบพิธีกรรมพื้นบ้านในบทบาทของหมอสูตร หมอธรรม หรือการทอผ้าพื้นเมือง ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นองค์ความรู้จากวิถีชีวิตชนบทอีสานที่นิสิตกลุ่มนี้ได้ซึมซับมาตั้งแต่วัยเด็ก วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากจึงถือเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่แม้มีชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน มาจากภูมิลำเนาที่แตกต่างกัน หากแต่รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ผ่านพฤติกรรมทางวัฒนธรรม บนพื้นที่ที่ซึ่งดำรงอยู่ในฐานะพื้นที่ทางสังคมที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม วัฒนธรรมการเคี้ยวหมากได้ถูกอนุรักษ์ จึงถูกสร้างคุณค่าใหม่โดยกลุ่มนิสิต เฒ่าเก่า มมส ซึ่งได้หลอมรวมเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มได้อย่างดี และยืนยันว่าวัฒนธรรมที่ถูกมองว่าล้าหลังสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางสังคมสมัยใหม่ได้อย่างภาคภูมิ

แผนผังมโนทัศน์ บทบาทของวัฒนธรรมการเคี้ยวหมาก

รูปภาพที่ 3 แผนผังมโนทัศน์ บทบาทของวัฒนธรรมการเคี้ยวหมาก
ที่มา: ชลธิชา ระดาพงศ์ และคณะ (2569)

เอกสารอ้างอิง

Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Greenwood.

กรพินธุ์ พัวพันสวัสดิ์.(2561).ประวัติศาสตร์และการเมืองของ “พวกซี้แพะ” : การครอบงำอำนาจและการต่อต้านในทัศนะของเจมส์ ซี สก็อต.วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, 48 (2), 1-28

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2561). *มรดกภูมิปัญญาอีสาน*. กระทรวงวัฒนธรรม

กองทะเบียนและประมวลผล. (2568). จำนวนนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

<https://regpr.msu.ac.th/regpr/index.php>

กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2568). ข้อมูลคณะ. <https://admission.msu.ac.th/?page=6>

ชาร์ลส์ เอฟ. คายส์. (2556). *อีสานนิยม : ท้องถิ่นนิยมในสยามประเทศไทย* (รัตนา โตสกุล, ผู้แปล; พิมพ์ครั้งที่ 2). มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2551). *ประวัติการเมืองไทยสยาม พ.ศ. 2475-2500*. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

นพนันท์ อรุณวงศ์ ณ อยุธยา. (2563, 28 มิถุนายน). *หนองราชวัตร-แหล่งโบราณคดี 4,000 ปี ที่น่าเศร้า*.

<https://www.isranews.org/article/isranews-article/89937-radwat.html>

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2567). *เสด็จพ่อ ร.5 วีรบุรุษในวัฒนธรรมไทยและประชาชนในรัฐนาฏกรรม*.

สำนักพิมพ์มติชน

ปรีดาภรณ์ เอี่ยมแจ๋. (2560). *จากพันคำสู่พันขาว : พันและพันตรกรรมในสังคมกรุงเทพ ทศวรรษ 2430-2490*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:91132

พิริยะ ไกรฤกษ์. (2532). *จารึกพ่อขุนรามคำแหง การวิเคราะห้เชิงประวัติศาสตร์ศิลปะ*. อมรินทร์ พรินท์ติ้ง.

แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง. (2549). *แนวคิดพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism)*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

- ภควุฒิ ทวียศ. (2564). แนวคิดชาตินิยมทางเศรษฐกิจสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการฟื้นฟูอุตสาหกรรมฟอกหนังโดย
รัฐหลังสงครามโลกครั้งที่สอง. *วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, 8(2), 1-33. [https://so05.tci-
thaijo.org/index.php/thammasat_history/article/view/249524](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/thammasat_history/article/view/249524)
- เมาริตซีโอ เปเลจจี. (2566). *เจ้าชีวิต เจ้าสรรพสิ่ง การก่อร่างภาพลักษณ์สมัยใหม่ของสถาบันกษัตริย์สยาม* (วริศา กิตติคุณ
เสรี, ผู้แปล). สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- รัตติยา สาและ. (2562, 29 เมษายน). *บายศรีพลูในมิติวัฒนธรรมมลายูจังหวัดชายแดนภาคใต้: จังหวัดนราธิวาส*.
https://www2.narathiwat.go.th/nara2016/files/com_order/2019-05_e791aa7b3e711e4.pdf
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2540). *มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน*. ต้นอ้อ แกรมมี.
- สิริกาญจน์ ชัยหาร. (2562). ผลกระทบของอัตลักษณ์ทางสื่อสังคมออนไลน์ต่ออัตลักษณ์ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัล :
กรณีศึกษาแพทย์และพยาบาลกลุ่มเจนเอเรชั่นวายในจังหวัดกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
มหาวิทยาลัธยมศึกษา]
- https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2019/TU_2019_6102037089_11051_11633.pdf
- สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง. (2565). อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ในพหุวัฒนธรรมและการสื่อสาร. *วารสารศาสตร์*, 15(1), 198.
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jcmag/article/view/252951>
- สุพิชฌาย์ จินดาวัฒนภูมิ. (2561). วัฒนธรรมการกินหมากในสังคมไทยสมัยก่อน. ใน *งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่
10 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม* (น.1130-1140) . มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
- เสถียรโกเศศ. (2515). *ประเพณีเรื่องการแต่งงานบ่าวสาวของไทย*. กองวัฒนธรรม
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ